

Razmišljati o neuspjehu gotovo da je postalo subverzivno. Živimo u društvu koje uglavnom slavi i glorificira uspjeh, a neuspjeh doživljava kao manjkavost za koju nema puno razumijevanja. Neuspjeh, čovjeku prirodan koliko i uspjeh, kao da je progнан iz javne sfere. Kad ste, na primjer, posljednji put na društvenim mrežama vidjeli da je netko progovorio o raspadu braka, problemima s djecom, propasti karijere, slomu prijateljstva? Knjiga rumunjsko-američkog filozofa Costice Bradatana "U slavu neuspjeha" (TimPress, prijevod Dijana Bahtijari i Marko Maras) govori koliko je za zdrav život bitan i - neuspjeh.

Teško je živjeti ako se ne pomirimo s našim nedostacima, nesigurnostima i smrtnošću, općenito raznim manifestacijama neuspjeha. Neuspjeh nas, doduše, često udaljuje od svijeta (naizgled?) uspješnih, rađa osjećaj nepripadanja, manje vrijednosti, ali jest dio svakodnevice većine ljudi. Bradatan piše o tome kako uspješno iskoristiti neuspjeh, jer on može biti lijek, činiti čuda za samoostvarenje. Nije to, naravno, jednostavno, neuspjeh je kompleksan. Njegova je knjiga, u neku ruku, terapija temeljena na neuspjehu. Neuspjeh može biti iscjeljujući, može nas voditi k smislenom i dobrom životu. Ako postoji nešto gore od neuspjeha to je - odsutnost neuspjeha. Jer, neuspjeh uznemiruje i, koliko god ponekad teško padao, stavlja u dodir sa stvarnošću. Kad smo stalno u uzlaznoj fazi, to počne nositi predvidljivost, postane rutinom, čak gubi čar, neke ljude uspjeh ne očvrstne niti ih uzemlji.

Već nas smrtnost osuđuje na neuspjeh. Bradatan pripovijeda o društvenom neuspjehu, o neuspjehu u poslovnom svijetu, u političkom svijetu. Neuspjeh je svuda oko nas, ali ljudi slave i samoinicijativno javno govore uglavnom o - uspjehu.

S Costicom Bradatanom razgovarala sam u Puli na nedavnom festivalu Sa(n)jam knjige. Bradatan je profesor humanističkih znanosti na Honors Collegeu Sveučilišta Texas Tech u SAD-u. Njegova knjiga govori o neuspjehu u našim privatnim životima, u politici, u ekonomiji. Na primjeru poznatih ljudi, koji su postali sinonim za tvrdoglavost, posvećenost i, konačno, uspjeh, ljudi poput Mahatme Gandhija, Simon Veil i nekolicine drugih, govori koliko su u životu trpjeli neuspjeha, s čim su se sve susreli i zašto su bitno manje poznati ti njihovi "neuspjesi" negoli postignuća.

Zašto ste pisali o neuspjehu, o onome o čemu se javno (pre) malo govori, o temi od koje ljudi ponešto i zaziru?

- Razmišljati o neuspjehu je jako antikapitalistički. Kapitalizam nas odvraća od toga da se dublje zagledamo u sebe. Jer kad bismo to napravili, bili bismo manje produktivni, na trenutak i dublje depresivni, počeli bismo razmišljati, čitati knjige, a sve to ide protiv suštine kapitalizma. Jer sistem želi da budete produktivni, da ustanete svaki dan i krenete na posao, radite barem osam, devet sati, da ne razmišljate o neuspjehu, zapravo da ne razmišljate ni o čemu.

Što je neuspjeh? Kako ga vi definirate?

- Rekao bih da je neuspjeh kad netko ne ispunji potencijal koji ima u sebi. Recimo, ako imam potencijal da postanem pijanist,

Intervju Costica Bradatan

Neuspjeh može biti lijevakovit: mnogi ljudi uspiju tek nakon što se suoče s njim



KARMELA DEVČIĆ

Rumunjsko-američki filozof, autor nedavno na hrvatski prevedene knjige "U slavu neuspjeha", otkriva kako nas društveni imperativi tjeraju da šutimo o problemima s djecom ili propalom braku

a to ne ostvarim, onda je to neuspjeh, jer možda nisam bio dovoljno discipliniran, dovoljno fokusiran, možda nisam dovoljno vježbao. U svakom slučaju, potencijal nisam ispunio. Mi imamo unaprijed postavljena očekivanja da će se stvari događati na određeni način i ako se to ne dogodi, osjećamo se loše, imamo dojam da smo u problemu, da smo neuspješni. U korijenu latinske riječi uspjeh, iz koje mnogi europski jezici vuku današnju riječ za uspjeh, ideja je da jedna stvar dolazi nakon druge.

Ali neuspjeh, pišete, može biti - lijevakovit.

- Jest, može biti ozdravljajući. Kad si priznate neuspjeh, kad ga prigrlite, neuspjeh postaje mogućnost da se izliječite od bolesti modernog života. Bazična bolest

današnjice je jurnjava za uspjehom. Mnogi suštinski uspiju tek kad se suoče s neuspjehom. Recimo, u budizmu je patnja u bazi njihove filozofije. Oni se dive patnji i respektiraju je, imaju neko temeljno, ljudsko priznanje životne patnje. A to je tako daleko od naše zapadnjačkog razmišljanja. Zato smo bolesni.

Koncept patnje, doduše različit od budističkog, postoji i u kršćanstvu.

- Da, kršćanstvo je centrirano oko Kristove patnje. Ali, mi smo to zaboravili, prestali smo biti kršćani. Malo je danas iskrenih kršćana koji doista promišljaju vjeru i žive u duhu toga. Danas je crkva postala dio biznisa psihološkog savjetovanja, više je to negoli duhovna teološka institucija.

Razgovaramo na dan kad su poništeni rezultati prvog kruga predsjedničkih izbora u Rumunjskoj. Najviše je glasova neregularno, zaključeno je, skupio Calin Georgescu, do tada slabo poznati desničar i proruski kandidat koji veliča fašizam. Što je iza toga?

- Rumunjska često čini stvari na gori, ekstremniji način negoli drugi. Kad su Rumunji bili fašisti, u tome su bili puno ekstremniji nego Nijemci ili Talijani. Kad su bili komunisti, bili su ekstremniji od Sovjeta. Rumunjima nedostaje osjećaj identiteta. Otuda i njihova velika nesigurnost. Rumunjska je postala državom u 19. st., jezik jest bio u upotrebi prije, ali pisali smo ćirilicom. Različite su regije današnje Rumunjske pripadale različitim carstvima. Bukovina, regija u kojoj sam

rođen i odrastao, i Transilvanija bile su dio Austro-Ugarskog carstva. Jug je bio pod turskom vlašću. Dio istočne Rumunjske bio je pod Rusima. Rumunji do danas nemaju jasnu sliku tko su oni zapravo. I zato je Rumunjska tako izdašno tlo za nacionalizam, jer ljudi tamo imaju veliku ranu nejasna im identiteta. Zato je Georgescu pobjeđivao jer je biračima s jedne strane govorio da su žrtve, a s druge strane im laskao.

To je klasični populizam.

- Ali, u Rumunjskoj je doveden do krajnjih, ekstremnih granica. Ima mnogo populističkih političara širom svijeta, ali oni mogu biti puno sofisticiraniji. Georgescu je ponavljao Rumunjima da su oni najbolji. Govorio im je da se njihove molitve iz Rumunjske jasnije i bolje čuju kod Boga jer dolaze s Karpata, da Bog sluša naše molbe s više pažnje. Ne šalim se. Govorio je da je voda u Rumunjskoj posebna, bitno zdravija nego igdje drugdje. Rumunji su to progutali jer ne znaju tko su. Rumunji lako razumiju talijanski, a i danas neki gledaju rusku televiziju, njihove filmove, prepoznajemo se dijelom u toj ruskoj kulturi. Kad odemo u Istanbul, osjećamo se kao kod kuće. Osjećamo i vezu s Francuskom. To je s jedne strane jako dobro, ta otvorenost koju imamo zbog povijesti. Ali, u isto doba to može biti i podloga velikoj nesigurnosti, može biti problem nekim ljudima, pogotovo ako su loše obrazovani.

Trenutačno boravite u Bukureštu deset mjeseci, koristite Fulbrightovu stipendiju. Kako vam je bilo promatrati ove recentne događaje, neredne izbore?

- Iako sam tu samo privremeno, znam da se u siječnju vraćam u Ameriku. Posljednjih nekoliko noći u Bukureštu nisam mogao spavati. Bilo je to zastrašujuće.

SJEGANJA NA MLADOST

DOBA CEAUȘESCUA PAMTIM KAO VRIJEME BEZ BOJA: SVE JE BILO PREPUNO SIVILA

Odrasli ste u Rumunjskoj. Kad je pao Ceaușescu, imali ste 18 godina. Što je u Rumunjskoj u doba Ceaușesca bio uspjeh?

- U to je vrijeme uspjeh bio da nekako živiš svoj život a da ti ne priđe tajna policija i da te vrbuju da postaneš špijun. Za običnog, poštenog Rumunja uspjeh je tada bio živjeti i morati špijunirati za vlast. Jer, ako su te vrbovali, a ti si odbio, onda si postao meta njihova nadzora. Vidjeli bi te kao potencijalnog neprijatelja.

Odrastao sam na sjeveru, vrlo blizu ukrajinske granice. Na selu, u regiji Bukovina koja je nekad bila dio Austro-Ugarske Monarhije. Nasreću, bio sam premlad pa mene

nisu pokušali regrutirati u špijune. **Bili ste mladi za Ceaușesca, što pamтите?**

- Sivilo. Sve je bilo tako sivo. Kao da nisu postojale boje. Mora da ih je bilo, ali ja to doba pamtim kao da je sve bilo u sivim tonovima. Ali, to je bilo i mentalno i kulturno sivilo. Sivilo ne kao neka mješavina bijele i crne, neko kompromisno sivilo, već sivilo magle, blata, kao prašina, kao prljavština.

Što je najveći uspjeh vašeg života?

- Moj je najveći uspjeh bio zapravo - neuspjeh. Ne bih to zapravo nazvao nekim uspjehom, ali bio je to moj najvažniji trenutak - napuštanje Rumunjske. Odlazak i

pronalazak novog života.

Imigracija je u neku ruku neuspjeh, odlaziš kad ti nije dobro. Ili uspjeh jer odlaziš iz onog u čemu ti nije dobro.

Otišli ste 2000. godine.

Oklijevali ste?

- Trebalo mi je neko vrijeme. Neki moji kolege bili su puno odlučniji, bile su to devedesete, ja sam u to doba radio tri posla, moja žena dva, a nismo dovoljno zarađivali da bismo mogli odgajati svoje dijete, uskakali su nam roditelji. Ako ste se htjeli baviti znanostu, bili ste osuđeni na životarenje. Stvari u Rumunjskoj poslije su se poboljšale, ali mi smo već bili otišli. □



DUSKO MARUSIĆ/CROPIX

Mogućnost da ti ljudi preuzmu vlast je zastrašujuća. Calin Georgescu je ponudio Rumunjsku Rusiji. Prije nego što su poništili rezultate izbora, jedva bih spavao sat-dva noću. Sve to što se dogodilo je poput noćne more, koliko god da poznajem Rumunjsku, u isto vrijeme mi je i nevjerovatno. Što god da je taj čovjek učinio, njegova kolaboracija s Putinom i slično, problem je da se sve to znalo u medijima. Ali, ljudi su i dalje pristali glasati za njega. Nije ih to uznemiravalo. Taj je čovjek Putinov lutak. Oni misle, u redu, možda je on Putinov lutak, ali taj čovjek govori o mojim problemima i izražava moje misli. Prepoznajem se u njemu. On nas predstavlja mnogo bolje od ostalih kandidata. To je ludilo Rumunjske.

Što je danas u Rumunjskoj neuspjeh?

- Prvo, Rumunjska je puna različitosti, baš zbog te naše kompleksne prošlosti. Imali smo 20 milijuna ljudi, ali golemi broj stanovnika napustio je zemlju otkad smo članica EU, od 2007. godine. Danas Rumunji na uspjeh i neuspjeh gledaju kao i Zapad, kroz perspektivu novca. Ako zarađuješ dobro, ti si uspješan. Uspjeh se definira ekonomskim i socijalnim statusom. Do prije pola godine Rumunji su dugo voljeli gledati na sebe kao dio Europe. Ali, u posljednje vrijeme imamo taj porast nacionalističkih i suverenističkih stranaka, značajan postotak onih koji su antieuropski raspoloženi. No, nije sigurno gdje Rumunji vide svoje mjesto. Ne vide svoje mjesto u Rusiji. Mislim da bi najradije bili sami za sebe, da budu Rumunji i ništa drugo, ni s EU ni s Rusijom povezani. Ali, u današnjem svijetu to je nemoguće.

"Imamo unaprijed postavljena očekivanja da će se stvari dogodati na određeni način i ako se to ne dogodi, osjećamo se loše, imamo dojam da smo neuspješni"

Rumunjska se, rekli ste mi, puno promijenila, a u nekim stvarima ostala zabrinjavajuće ista.

- Puno razgovaram s ljudima. Mladi ljudi jako nalikuju zapadnjacima. Kad ste među studentima, pomislili biste da ste među studentima u Nizozemskoj ili Engleskoj. Politički život jest drukčiji, ali i dalje podsjeća na minula vremena. Zapravo je možda i gori. Jer, devedesetih smo bili tek izašli iz diktature, bilo je to doba nade. Ljudi na vlasti, a svi su oni prije pripadali KP-u, bili su oprezni i nesigurni, bojali su se i pazili su što će mediji pisati o njima. Danas vidim samo cinizam. Mediji su jako slabi. Nemamo više ozbiljnih novina, sve su uništili. Imamo i dalje neke vrlo ozbiljne novinare, ali oni su na marginama, gotovo u podzemlju. To su neki portali i YouTube kanali. A političari, često nasljednici nekadašnjih komunista, danas se osjećaju sigurno jer znaju da su naučili mehanizme ovog novog svijeta, novog sustava.

Vaše je ime zapravo nadimak od imena Constantin.

- Da, ali dogodilo se da su mi to upisali u rodni list. A ja sam odlučio da to neću mijenjati. Moje je obiteljsko porijeklo vrlo skromno, otac me otišao upisati, on nije bio čovjek s puno škole i rekao je da se sin zove Costica, a službena osoba koja je to tamo upisivala nije razumjela da me otac već zvao po nadimku. Nije razmišljala, i nije shvatila da treba upisati Constantin. To nešto govori i o mom porijeklu. Naravno da je danas ime jako lako promijeniti, ali ja sam odlučio zadržati ga. Jer ime ne govori ništa o osobi, a opet ponekad govori puno. Ono priča priču o početku mog života. □



Knjigu Costice Bradatana "U slavu neuspjeha" objavio je TimPress u prijevodu Dijane Bahtijari i Marka Marasa

NAJRELEVANTNIJI POLITIČKI MAGAZIN U ZEMLJI

GLOBUS

NOVI BROJ U PRODAJI!



OZBILJNA PRIJETNJA EUROPI
Čeka li Ukrajinu primirje bez mira?

GLOBUSOVA ČAJANKA

"Potrošnja nam je zamijenila religiju: živimo božićni šoping"

